

MODERN TÜRK ŞİİRİNDE TÜRKÜLERİN KULLANIMI

Dr. Ahmet KARAKUŞ*

Öz: Modern Türk şiiri içinde şairler tarafından birçok izlek kullanılmıştır. Hüzün, bu temalar arasında en çok bulunan duygu olarak ifade edilebilir. Bu duygunun yoğun bir şekilde geçtiği türküler halk şiiri türü olsa da modern Türk şairleri tarafından da çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Bu çalışmanın amacı, modern şiirlerde türkülerin nasıl yer aldığıdır. Türküler, bu makalede modern Türk şiiri içinde ele alınan bazı şairlerin çeşitli şekillerde türkülere yer veren bazı şiirleri örnek verilerek geçmektedir. Halk şiirinin ezgili türlerinden olan türküler beş gruba ayrılarak verilmeye çalışılmıştır. Bunların ilkinde, modern Türk şiirinde yer alan türkülerin kullanımı bire bir ve değiştirilerek bu çalışmada örnek olarak verilen şiirler içinde belirtilmiştir. İkincisinde, aynı türkünün farklı şiirlerde ele alınmasıyla bu tür geçmektedir. Bir diğerinde, bazı halk şairlerinin türkü formuna çevrilen şiirlerine yer verilerek türküler ele alınmıştır. Dördüncü maddede, türküler şiirlerde isim olarak geçmektedir. Son olarak ise türkü sözcüğü şiirler içinde kullanılarak belirtilmiştir. Birçok modern Türk şairinin türkü kullanımına değinilen bu çalışmada incelenen şairler arasında türkülerin kullanımı, Bedri Rahmi Eyüboğlu şiirinde daha belirgin bir şekilde görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Modern Türk şiiri, Türk halk şiiri, türküler, ezgi, sınıflandırma.

USE OF TURKISH SONGS IN MODERN TURKISH POETRY

Abstract: Many themes have been used by poets in modern Turkish poetry. Sadness can be expressed as the most common emotion among these themes. This feeling is intensely found in the genre of folk poetry, but it has also been used in various ways by modern Turkish poets. The aim of this study is how folk music took the place in modern poetry. In this article, Turkish songs are mentioned as examples demonstrating some of the poems of some poets in modern Turkish poetry that contain folk music in various ways. Folk songs, one of the melodious genres of folk poetry, are divided into five groups and tried to be given in this study. Firstly, the use of the folk music in modern Turkish poetry was changed one-to-one and, in the poems, given as examples in this study. Secondly, this genre is also dealt by the same Turkish songs used in different poems. Thirdly, the poems of some folk poets translated into the form of folk poems were also discussed. Fourthly, some folk songs are mentioned as names in some poems. Finally, the word "folk" is used in poems. The use of folk music among the poets discussed in this study, which included the use of folk music by many modern Turkish poets, is seen more prominently in the poems of Bedri Rahmi Eyüboğlu.

Key Words: Modern Turkish poetry, Turkish folk poetry, Turkish Songs, Melodies, Classification.

ORCID ID : 0000-0002-8102-3516

DOI : 10.31126: akrajournal.816923

Geliş tarihi : 27 Ekim 2020 /Kabul tarihi: 26 Kasım 2020

* Atatürk Üniversitesi, ATA-TÖMER, ahmet.karakus@atauni.edu.tr.

Giriş

Yaklaşık iki asrı teşmil eden yeni Türk edebiyatı içinde yer alan modern Türk şiiri içinde bu güne kadar birçok şair yetişmiş ve birçok temayı şiirlerinde ele almışlardır. İçtimai bağlamda birçok eser veren şairler halkın üretimi olan türküleri de şiirlerinin içine almışlardır. Türkü; toplumun acılarını, sevinçlerini, göçlerini, gurbetlerini, ölümlerini en çok da sevdalarını müziğin tınısıyla topluma sunan halk şiiri türüdür. Bu tür, halk şiirinin bir formu olsa da modern Türk şairleri tarafından da şiirlerinin içinde yer verilmiş bir üründür. Türkü hakkında çeşitli halk edebiyatı çalışmalarında benzer şekillerde çokça tanım yapılmaktadır. Bu tanımlardan biri de Şükrü Elçin'e aittir. Elçin bu tanımlamada türkü kelimesinin kökenine inerek türkünün tanımını yapmaktadır:

“Sözlü ve yazılı edebiyatımızda duyulan, söylenen veya görülen türküler atalar sözü, masallar, bilmece ve mâniler gibi yaygın mahsullerdir. Bu mahsullere Doğu ve Kuzey Türkleri aynı kökten gelen ‘yır’ veya ‘cır’ adını vermişlerdir. Batı Türkleri, Türk kelimesinden doğan ve Türklere mahsus ezgi (melodi) manasına gelen ‘türkü’yü kullanmaktadırlar.” (Elçin, 2016: 195).

Türkü kelimesi morfolojik bakımdan değerlendirildiği zaman türk+ü şeklinde isim köklü türemiş bir kelime olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak türkü kelimesinin “Türki” den geldiği kabul görmüştür (Kaya, 1999: 131). Bu gramatik bakış açısı türkülerin kökenini göstermesi açısından önemlidir. Doğan Kaya ise türkülerin anonim oluşuna vurgu yapmaktadır: “Türküler bir fert tarafından ortaya konulan ve zamanla asıl söyleyeni unutulmuş, şahsa veya topluma ait herhangi bir konuyu aksettiren eserlerdir.” (Kaya, 1999: 176). Türküler, Türk toplumunun duygularını, hayallerini, özlemlerini, sevinçlerini, aşklarını, ayrılıklarını, göçlerini, ölümlerini vb. yaşantılarını dile getiren melodik vasıtalar. Şiire özgü kafiyeli ve redif gibi biçimsel hususların verdiği müziksel tonla beraber bestenin tınısıyla da ahengini artıran türküyü, Ignacs Kunos tematik ve biçimsel bakımdan şöyle değerlendirmektedir: “Türkü, en çok sekinli, on birli ölçülerle söylenen saz şiiridir. Çoğu anonim halk edebiyatında yer alan bu türkülerde aşk, güzellik, tabiat, gençlik ve acılı konular işlenir. Ağzılarda dolaşa dolaşa şekil değişikliğine de uğrarlar. Koşma şeklinde söylenen beşli, altılı olmayan türküler de vardır.” (Kunos, 2019: 21).

Cahit Öztelli ise şu ifadelerinde türkülerin güzellik bağlamında ayrı bir yere koymaktadır. Ona göre türküler, “Halkın ortak malı olan bir edebiyat türüdür. Ağızdan ağıza dolaşan, kuşaktan kuşağa aktarılan sözlü edebiyatın en güzeli, türkülerdir.” (Öztelli, 2002: 11).

Türkülere genel bir bakış açısıyla bakıldığında zaman en çok da hüznün dile geldiği görülmektedir. Hilmi Yavuz’un Türk toplumu için hüznün belirgin bir yerinin olduğunu ifade eden şu sözlerinde, türkülerin toplumumuz için ne denli

önemli olduğu, türkülerde yer alan hüznün izleğinin yoğunluğu açıklanmaktadır:

“Biz, hüznü bir toplumuz. Hüznü, hüznülenmeyi seviyoruz. Yaşamın tadını, hüznün duygusunda buluyoruz belki de! Bir tür mazohizm evet, ama ne yapalım, böyleyiz işte! Hep söylemişimdir: Şarkılarımıza, türkülerimize, şiirlerimize bakın, hep hüznüdür dile getirilen. Bir şiirimde ‘hüznün ki en çok yakışandır bize’ diye yazmıştım, adım o günden bu yana ‘hüznün şairi’ne çıktı... Bizim kültürümüz bir ‘hüznün kültürü’dür; hüznün sanki kimliğimizin ‘olmazsa olmaz’ bir parçasıdır, demek istemişim ben; hüznün Türk insanının, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın bir deyişle söylersem, ‘his tarihi’nde yeri büyüktür. Kısaca, bizim insanımızı anlatabilmek için hüznün temel kavramlardan biri, bana göre...” (Yavuz, 2003: 131).

Bu hüznü yapı Tanpınar’ın “X” başlıklı şiirinde türkülerde şu şekilde görülmektedir:

“Bir türküler dinledim Eğin ağzından
Haykırıyordu oğul oğul diye
Kim bilir kaç asrın kış ve yazından
Toplanmış acısı ıssız geceye” (Tanpınar, 1998: 146).

Tanpınar’ın vurguladığı bu türküyü anımsatan bazı örnekler vardır. Bilindiği üzere Kemaliye, diğer bir ismiyle Eğin, Erzincan’a bağlı bir ilçedir. Tanpınar’ın “Haykırıyordu oğul oğul diye” şeklinde belirttiği türküler için yöresi Erzincan, kaynak kişisi Nizamettin Bayram, derleyeni Fahri Taş olarak verilen ve bir kürdi hoyrat olan “Bağdatlıyam Bahtım Yok” adlı (Taş ve Turhan, 2004: 900) türküler örnek olarak verilebilir:

“Oğul... Bağdatlıyam bahtım yok
Oğul... Devletliyem tahtım yok
Oğul... Gerdanına sinek konmuş (aman)
Oğul... Sinek kadar bahtım yok
(Ele)
.....” (Taş ve Turhan, 2004: 900).

Bu türküyü anımsatan bir başka örnek olarak ise yöresi Erzincan, kaynak kişisi ve derleyeni Erzincanlı Şerif olan “Kemend Attım Dala Ben” adlı bir Harput Mayası (Taş ve Turhan, 2004: 935) gösterilebilir:

“Yavru yavru.. Kemend attım dala ben
Ah anam anam.. Düştüm haldan hala ben
Ah oğul oğul.. Sanma ki vazgelmişem
Aman aman el aman
Aşığınam hâlâ ben di gel anam gel
Di gel di gel di gel hayın gel
.....” (Taş ve Turhan, 2004: 935).

Halk edebiyatını besleyen kaynaklardan biri olan türkülerin ölümsüz olmasındaki en büyük etkenlerden biri de yaşanarak yazıldıkları için içten olmalarıdır. Ayrıca bu türkülerde geçen yaşantılar daha sonraki zamanlarda yaşayanlar tarafından da hissedilmektedir. Bu yaşanmışlık, okuyucuya bestenin yani tınının etkileyiciliğinin yanında sözleri de dikkat çekici kılmaktadır. Türkünün yazıldığı/yakıldığı -Eflatun Cem Güney türküleri yakanların daha çok kadın olduğunu ifade eder (Güney, 1956: 9)- dönemde yaşanan bu olayların türkü olarak kayıtlara geçmesi de türkünün varlığının devam etmesini sağlamıştır. Pertev Naili Boratav ise türkülerin melodik yapılarıyla isimlendirilişini vurgulamaktadır:

“Türkiye’nin sözlü geleneğinde, bir ezgi ile söylenen halk şiirlerinin her çeşidini göstermek için (âşık şiirleri için dahi) en çok kullanılan ad ‘türkü’ dür. Bölgelerle konulara değgin özel hâllerde, ya da ezginin ve sözlerin çeşitlenmesine göre, türkü kelimesi yerine şarkı, deyiş, deme, hava, ninni, ağıt adları da kullanılır.” (Boratav, 1988: 150).

Ahmed Arif’in “*Tutuklu*” adlı şiirinde, uşşak bir Elazığ türküsü (Arabacı, 2013: 92, 93) “hava” adlandırmasıyla şiirde geçmektedir:

“... ”

Susar da, açılıp yol verir şehir,

Sade radyolarda bir gamlı hava:

<< *Elaziz uzun çarşısı...>>” (Ahmed Arif, 2004: 13).*

Burada verildiği üzere türkülerin çeşitli şekillerde kullanımını olsa da bu adlandırmaları farklılaştıran, türküde kullanılan tınının farklılığıdır. Çünkü her yörenin ya da bölgenin kendine has müziksel bağlamda “tavrı” bulunmaktadır. Bazı yörelerde kırık havaların bazı yörelerde ise uzun havaların yoğunluğu, aslında yaşanmışlık bakımından çeşitliliğe bir başka açıdan bakılması olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda Cem Dilçin’in şu tanımı tınıyı ön plana çıkaran ve türkünün biçimselliğine dikkat çeken ifadelerdir:

“Türkü, türlü ezgilerle söylenen, bir anonim halk şiiri nazım biçimidir. Söyleyeni belli, kişisel halk şiiri biçimleri arasına giren türküler de vardır. Türkü, her iki bölüğe de girebildiğinden halk edebiyatının en zengin alanıdır. Türkü bentleri, yapı ve sözleri bakımından iki bölümden oluşur. Birinci bölüm türkünün asıl sözlerinin bulunduğu bölümdür ki bent adı verilir. İkinci bölüm ise her bendin sonunda yinelenen nakarattır...” (Dilçin, 2019: 289)

Nakaratin ise melodiyi oluşturan, ezgiyi daha belirgin hâle getiren bir ayrıntı olduğuna dikkat edilmelidir.

Merdan Güven’in türküler hakkında verdiği şu bilgiler ise yine tınının vurgulandığı, türkülerini tarihî bağlamda değerlendiren ifadelerdir:

“Türküler, tarihin en eski çağlarında Şamanların (kamların) mitolojik dönemlere dönüşü simgeleyen törenler esnasında Tanrı’yı anmak, ona övgüler

düzmek, ondan çeşitli dileklerde bulunmak için icra edilen ritüel seanslarındaki ezgi eşliğinde söyledikleri bugünkü manadaki ilahileri andıran ilkel şiirlerle ortaya çıkmıştır...” (Güven, 2009: 23).

Türk’ün yüreğinin terennümü olarak tanımlanabilecek halk edebiyatı ürünü olan türküler her dönemde kullanılagelmiş, çağdaş Türk şairlerinin şiirlerinde de yerini almıştır. Modern Türk şairlerinin eserlerinde yapmış olduğumuz taramalar sonucunda türküler,

1. Türkülerin bire bir ve değiştirilerek kullanımı.
2. Aynı türkünün çeşitli şiirlerde kullanımı.
3. Türkülerin halk şairlerinden alınarak kullanımı.
4. Türkülerin şiirlerde isim olarak kullanımı.
5. Türkü kelimesinin şiir içinde kullanımı.

şeklinde beş başlık altında örneklerle gösterilmeye çalışıldı.

1. Türkülerin Bire bir ve Değiştirilerek Kullanımı

Türkülerin bire bir ve değiştirilerek kullanımı birçok çağdaş Türk şairinde görülmektedir. Fakat bazı şairlerde bu husus daha belirgindir. Attilâ İlhan’ın birçok şiirinde de türkü dizesi bulunmaktadır. Bir sanatkar olarak İlhan, türkülerini şiirlerinde kullanmakla kendisini halktan soyutlamayıp, kendisinin halktan biri olduğunu vurgulamak istemiştir. Attilâ İlhan şiirinde;

“Nazım şekli olarak da halk şiirine ait küçük parçalar bulabiliriz. Bunlar şiirlerin arasına sıkıştırılan türkülerdir. Döşeme’de geldi mola türküsü vardır. Cebbaroğlu Mehmed’de hasret kuşun kanadında, Ümmühan’da eksilmez dağların yağarı, Deli Süleyman’da eşkıya türküsüyle karşılaşmaktayız. Şiirlerin arasına serpiştirilen bu türküler, hem okuyucuyu anlatılan insanların yaşama tarzlarına, hayat mücadelesi zorluklarına sürüklemekte hem de şiire ahenk kazandırmaktadır. “Hürriyet Yürüyor” bölümünde, “Mektup” ve “Ağıt” şiirlerinde de araya türküler alınmıştır.” (Çelik, 2007: 47).

Attilâ İlhan’ın şiirinde türkülerin yer alması şairin halka ait olana duyduğu ilgiden, türkülerin derlendiği bir topraktan gelmesinden ve bu toprakların insanı olmasından dolayıdır. İlhan’ın “Hey” adlı şiirinde

“*tokat bir bağ içinde gülü bardak içinde*” (İlhan, 2003: 54) şeklinde türküden alınan bir mısra geçmektedir. Kaynak kişisi Seha Okuş, yöresi Tokat ve derleyeni TRT Müzik Dai. Başk. THM Md. olarak verilen (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2002: 175). Bu türkünün ilgili kısmı şu şekildedir: “*Tokat bir bağ içinde/Gülü bardak içinde/Tokat’tan yâr sevenin/Yüreği yağ içinde*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2002: 175).

Görüldüğü üzere İlhan bu mısrayı, türkü ile bire bir olarak vermektedir. Yalnızca “bardak” kelimesi TRT kaynağında söylendiği ağız özelliğini koruyarak yazıya aktarılmıştır. Yapılan bu yumuşama türkülerde ağız yapıldığını

göstermektedir. Attilâ İlhan, yukarıdaki türkünün mısrasının geçtiği ve şairin Anadolu'da bulunan birçok yere değindiği bu şiirini "... özellikle Türk halkı ile dünyanın öteki halkları arasındaki paralelin üstüne basılması, hürriyet mücadelesindeki beraberliği vurguluyor." (İlhan, 2003: 178) şeklinde açıklamaktadır.

Attilâ İlhan'ın "*Türkiye*" şiiri ise baştan sona kadar Türkiye'nin bir tanıtımı gibidir. Şairin iyi bir gözlemci olduğunu da gösteren bu şiirde;

"*adana'nın yolları taştan yola çıktım maraş'tan*" (İlhan, 2003: 63) şeklindeki mısra bir türkünün değiştirilerek yazıldığı, TRT kayıtlarında kaynağı Yöre Ekibi, derleyen kişisi Muzaffer Sarısözen ve yöresi Çukurova olarak geçen bir türküyü hatırlatmaktadır (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 6). Kayıtlarda türkü şu şekildedir: "*Adana'nın yolları taşlık/Yok cebimizde beş para harçlık/Elden gitti kahbe (de) gençlik/...*" (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 6). Yine İlhan'ın bu şiirinin,

"*erzincan'da bir kuş var kanadı gümüş pul pul*" (İlhan, 2003: 63) şeklindeki mısrası ise bir başka türkünün değiştirilmesiyle oluşmuştur. Bu mısra ise TRT kayıtlarında kaynak kişisi Burhan Tarlaş, derleyeni Nida Tüfekçi ve yöresi Erzincan/Eğin olarak geçen "*Erzurum'da Bir Kuş Var*" adlı (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 326) bir türküden esinlenilmiştir. TRT kayıtlarında türkünün ilgili kısmı ise şu şekildedir: "*(of of of)/Erzurum'da bir guş var (gine ben ölüm gine ben ölüm)/Ganedinde gümüş var (aman)/Gitti yârim gelmedi (gine ben ölüm gine ben ölüm)/Elbet bunda bir iş var (aman)*" (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 326).

Halka önem veren şairin bu şiirinde bulunan "*Erzurum'da Bir Kuş Var*" türküsünün kayıt bilgilerine bakıldığında halkın birbiriyle olan iletişimi ortaya çıkmaktadır. Erzurum'u anlatan bu şiirin bir Erzincan türküsü olduğu aktarılmıştır. Bu iki vilayet birbirine komşu illerdir ve etkileşim kaçınılmazdır. Ancak şiirde geçen bu durum bir başka hususu daha hatırlatmaktadır ki bu husus, türkülerde uzak vilayetler arasında da ilişki kurulduğudur. TRT repertuarında yöresi Afyon/Emirdağ olarak geçen "*Erzurum'dan Çevirdiler Yolumu*" (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 327) türküsü ve "*Erzurum (Malatya) Dağları Kar ile Boran*" şeklindeki Malatya türküsü (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2002: 74) birbirine çok uzak şehirler arasındaki yakınlaşmayı, etkileşimi, birlikteliği ve bu ilişkiyi ortaya koyan örneklerdendir.

Malatya türküsünden alınan (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2002: 74)

"*-Erzurum dağları kar ile boran*" (Bayazıt, 2009: 150) mısrasını Erdem Bayazıt ise "*Ölümün Sesi*" adlı şiirinde kullanmıştır. Bu ve buna benzer türkülerde vilayet isminin geçmesi halk arasında türkülerin kaynak şehirleri hakkında yanlış bilgilerin oluşmasına sebep olabilmektedir. Ayrıca bu hata, aidiyet duygusuyla şehirlerin türküleri sahiplenmesinden de kaynaklanmaktadır.

Bir başka yönden bakıldığında ise türkünün ilk oluştuğu zamana gidildiğinde vilayetler arası etkileşimin mevcudiyeti de görülmektedir. Bahsedilen bu eserin TRT kayıtlarında kaynak kişisi Hakkı Çoşkun, derleyeni Kemal Çığrık olarak verilmiştir (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2002: 74). Bu türkünün ilgili kısmı ise şu şekildedir: “*Erzurum (Malatya) dağları (da) kar ile boran/ Aldı yüreğimi de dert ile verem/Sizde bulunmaz mı bir kurşun kalem/Yazam arzuhâlimi yâre gönderem/Uy beni beni belalım beni/Satarım bu canı da alırım seni/Çıkayım dağlara da kurt yesin beni*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2002: 74).

Bayazıt’ın, türkü mısrasının geçtiği bu şiiri âdetâ türkülerin vurgulandığı bir şiirdir. Şair,

“*Ölümden bir işaret var her şeyde*

Ölümün sesini duyuyorum şarkılarda türkülerde:” (Bayazıt, 2009: 150)

diyerek türkülerle ölüm arasında bir bağlantı kurduğu bu şiirde birçok türküyü kullanmaktadır:

“*-Kışlanın önünde redif sesi var*” (Bayazıt, 2009: 150) mısrası, TRT kayıtlarında kaynak kişisi Düriye Keskin, derleyeni Muzaffer Sarısözen ve yöresi Muş olarak verilen (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 454) bir türküyü hatırlatmaktadır. Mısranın esinlendiği türkünün ilgili kısmı şu şekildedir: “*Şu dağın ardında redif sesi var/Varın bakın çantasında nesi var/Bir çift pabuç ile bir de fesi var/Burası Huş’tur yolu yokuştur/Giden gelmiyor acep ne iştir*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 454). Bu türkü, bilindiği üzere birçok yerde “Yemen Türküsü” olarak adlandırılmaktadır ve şairin kullandığı şekilde okunmaktadır. Yemen Harbi’nin, bizim toplumumuzda önemli bir yeri olduğu için Yemen’e ve Yemen Harbi’ne türkülerde geniş yer verilmiştir. Bunlardan biri de Ali Akbaş’ın “*Türküler*” adlı uzun şiirinin,

“*Türküler bilirim Vanlı, Yemenli*

Yemen’in yolları güllü, çemenli

Söylemiş gelinler gözleri nemli

Künyedir, kuradır bizim türküler” (Akbaş, 2018: 252) mısralarında görülmektedir. Erdem Bayazıt’ın şiirinin bir başka mısrası olan;

“*-Bir ay doğdu geceden oy oy*” (Bayazıt, 2009: 150) dizesi ise bir Arguvan (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı 2000a: 145) türküsüne benzemektedir.

Bu türkünün TRT kayıtlarında kaynak kişisi Hasan Durak, derleyeni İhsan Öztürk (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı 2000a: 145) olarak verilmiştir. Türkü şu şekildedir: “*Bir ay doğar ilk akşamdan geceden (nedem nedem geceden)/Şavki vurur pencereden bacadan (dağlar kışımış yolcum üşümüş)/Uykusuz mu kaldın dünkü geceden (nedem nedem geceden)/Uyan uyan yâr sineme sar beni*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 145). Şiirin bir başka dizesi olan

“-Ezo gelin durmuş bakar yollara” (Bayazıt, 2009: 150) mısrası ise TRT kayıtlarında kaynak kişisi Nuri Canatan, derleyeni TRT Müzik Dai. Başk. THM Md. ve yöresi Gaziantep olarak verilen uzun havayı (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2002: 78) hatırlatmaktadır. Bu türkü ise şöyledir:

“Ezo gelin benim olaydın da seni vermezdim feleğe (feleğe)/Güzel yosmam başın için olsun da salma beni dileğe/Annen huridir de sen benzersin meleğe/.../Neneyle neneyle bahtı karam neneyle/Çık Suriye Dağları’na da bizim ele el eyle/El eyle aman el eyle/Gel kara yazılım gel/Gel sılada nazlım gel/Gel bahtı karam gel oy/Ezo gelin çık Suriye Dağları’nın başına (başına başına oy)/Güneş vursun kemerinin başına (ey)/Bizi kınayanların da bu ayrılık gelsin başına (ey)/.../” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2002: 78).

Şiirin bu mısraları Erdem Bayazıt’ın türkülere olan ilgisini gösterdiği gibi mısralarla türkülerin bire bir olarak verilmediği, dizelerle türkülerin anımsatıldığı görülmektedir. Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun “*Durulsana*” adlı şiirinde geçen “*Dalları bastı kiraz/ Yolları kesti kiraz*” (Eyüboğlu, 2006: 99) mısraları da bir başka değiştirilmiş türkü örneği olarak gösterilebilir. “*Potinimin Bağına*” adlı bu türkünün TRT kayıtlarında kaynak kişisi ve derleyeni Rıfat Balaban, yöresi Ankara olarak verilmektedir. (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 657) Türkünün bağlantı kısmı şu şekildedir: “*Dalları bastı kiraz/Gel bize biraz biraz/Ben senin aşığın oldum/Kalbime (gönlüme) gel gir biraz*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 657).

Bu şairlerin yanında Orhan Veli’nin “*Kitabe-i Seng-i Mezar III*”te geçen “*Ölüm Allahın emri*

“*Ayrılık olmasaydı.*” (Orhan Veli, 2000: 47) dizeleri bir Adana türküsünü (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 730), “*Yol Türküleri*”ndeki;

“*Ada yolu kestane*

“*Aman dökülür tane tane.*” (Orhan Veli, 2000: 74) dizeleri ise bir Bolu türküsünü (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 5), yine “*Yol Türküleri*”nde geçen;

“*Hükümet önünden geçtim,*

“*Oturdum bir kahve içtim,*

“*Hendek’te bir güzel gördüm*

“*Yavuklumdan vazgeçtim;*” (Orhan Veli, 2000: 74) dizeleri bir Burdur türküsünün değiştirilmiş hâlini (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 497) çağrıştırmaktadır. Bu şiirin devamında geçen şu dizeler ise yukarıda da bahsi geçen, Attilâ İlhan’ın “*Türkiye*” (bk. İlhan, 2003: 63) adlı şiirinde yer alan “*Adanalı*” türküsünün değiştirilmiş hâlidir (bk. Öztelli 2002: 80).¹ Orhan Veli’nin

1. Bu türkünün ismi TRT kayıtlarında “*Adana’nın Yolları Taşlık*” şeklinde geçmektedir (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı 2000a: 6).

şairinin ilgili mısraları ise şu şekildedir:

*“Hendeğin yolları taştan,
Sen çıkardın beni baştan.”* (Orhan Veli, 2000: 74).

Ayrıca yine bu mısradaki “Hendek”in geçmesi dikkat çekicidir. Çünkü bu türküde geçen Hendek, Adana’ya değil, Sakarya iline bağlı bir ilçedir.² Şiirde mekân değişikliği yapılarak türkülere yer verilmiştir. Yine “*Yol Türküleri*”nde geçen başka bir türkü de şöyledir:

*“Düzce yolu düz gider,
Aman bir edalı kız gider.”* (Orhan Veli, 2000: 74) dizeleri Kastamonu-İnebolu’ya ait “*Çayırda Buldum Seni*” adlı türkünün değiştirilmiş şeklini (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı 2000a: 219) vermektedir. Aynı şiirde yine Kastamonu’ya ait “*Benden Selam Olsun Bolu Beyine*” adlı bir türkü de (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 134) geçmektedir:

*“Benden selâm olsun Bolu Beyi’ne,
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır;
Ok gıcirtısından, kalkan sesinden,
Dağlar seda verip seslenmelidir.”* (Orhan Veli, 2000: 75)

*“Yol Türküleri”*nde geçen
*“Uy neyimiş neyimiş, aman aman,
Kaderim böyle imiş,
Yâr üstüne yâr sevmek, aman aman,
Ateşten gömleğimiş.”* (Orhan Veli, 2000: 78)

dizeleri ise “Çarşamba’yı Sel Aldı” adlı bir Samsun/Çarşamba türküsünü (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 209) vermektedir.

Türküleri bire bir veya değiştirilmiş bir şekilde kullanan şairlerden bir diğeri de Nâzım Hikmet’tir. “*Memleketimden İnsan Manzaraları*” adlı eserin “*İkinci Kitap II*” kısmında birçok türkü sözüne rastlanır:

“Ay doğar aşmak ister, yare kavuşmak ister.” (Nâzım Hikmet, 2017: 138)

Bu türkünün TRT kayıtlarında Orta Anadolu ve Isparta varyantları vardır. (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı 2000a: 79). Nâzım’ın bu şiirinin sonraki dizelerinde ise yine türkülere işaret edilmektedir:

“Ay doğar ayan ayan.” (Nâzım Hikmet, 2017: 138).

dizesi bir Isparta türküsünün küçük bir değişiklikle şiirde kullanılmış hâlidir (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 79). Çünkü şiirde “*Ay doğar ayan ayan*” denilmekte, türküde ise “*Ay doğar ayan beyan*” (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 79) şeklinde geçmektedir. Şu dizelerde de “*Ay Do-*

2. Orhan Veli “*Yol Türküleri*”nde,
“Ada demek Adapazarı demek;” (Orhan Veli, 2000: 74) şeklinde verdiği mısra ile bir açıklama yapmaktadır. Bu, sonraki dizelerde geçen “Hendek” için bir açıklama olmaktadır.

ğar *Ayistandan*” adlı bir Bayburt türküsü duyulmaktadır ve bu türkü değişiklik yapılarak (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 79) şiire geçmiştir:

“*Ay doğar ayazlanır
ortalık beyazlanır.*” (Nâzım Hikmet, 2017: 138).

Türküler halk şiirine ait argümanlardır. Halk şiiriyle alakalı olanın modern şiirde kullanılması, modern şairlerin türküleri şiirlerinde çeşitli şekillerde işlemleri, onların edebî çizgilerinin farklı olmasına rağmen türküleri meydana getiren bu toplumun içinde yaşamaları, türküleri okumaları, dinlemeleri ve etkilenmelerinin sonucudur. Bu etkilenme Hilmi Yavuz’da da belirgin bir şekilde görülmektedir. Yavuz’un “*Ay doğar*” şiirinde biri Diyarbakır’a (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı 2000a: 80) diğeri ise Erzurum’a (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 594) ait olmak üzere iki ayrı türkü görülmektedir:

“*ay doğar
bir ay doğar umarsız gözlerinden
bir ay batar bedir Allah
...
ya kara bir kırbaç gibi vur beni küheylânlara
ya beni öldür Allah
...*

*mendilimde hâre yok ama
yüreğimde yâre var*” (Yavuz, 1999: 109, 110)

mısralarının geçtiği şiirdeki ilk türkü; TRT kayıtlarında kaynak kişisi Tarık Çıkıntaş, derleyeni Muzaffer Sarısözen ve yöresi Diyarbakır (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 80) olarak verilmiştir. İlk türkünün ilgili kısmı TRT kayıtlarında şu şekildedir: “*Ay doğar bedir Allah (tu)/Bu sevda nedir Allah/Ya benim muradım ver (tu)/Ya beni öldür Allah*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 80). Şiirdeki ikinci türkü ise yine TRT kayıtlarında kaynak kişisi Edip Demir, derleyeni TRT Müzik Dai. Başk. THM Md. ve yöresi Erzurum (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 594) olarak verilmiştir. Bu türkünün ilgili kısmı ise şu şekildedir: “*Mendilimde kare var (aman)/Yüreğimde yare var/Ne ben öldüm kurtuldum (anam)/Ne derdime çare var*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 594). Bu iki türkünün bulunduğu, bir sevda şiiri olan “*Ay doğar*”, yine sevda içerikli olan iki türküyle desteklenmiştir “*ve umarsız o sevda*” (Yavuz, 1999: 110) mısrasıyla şiir daha etkili hâle getirilmiştir. Şairin, türküleri özel olarak seçtiği görülmektedir. Çünkü TRT kayıtlarındaki Erzurum türküsüne bakıldığı zaman, “*Çay başı çeğil taşı (anam)/Akar gözümün yaşı/Sen gurbete gideli (canım)/Sel oldu gözüm yaşı*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 594) dizelerinden bu türküyü yakanın bir kadın olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca gurbetin ayrılığıyla beraber hüznün daha da yoğunlaşmıştır. 129Yine TRT kayıtlarında geçen diğer türküde ise türküyü söyleyenin erkek

olduğu ve sevda çeken erkeğin sevgiliye beddua ettiği şu dizelerden anlaşıl-
maktadır: “*Karanfil renk renk olur (tu)/Aşka düşen denk olur/Umarım başa
gele (tu)/Göresin ne renk olur*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 80).
Şair iki ayrı cinsiyetin sevdasını şiirinde vererek şiirin sevda temini artırmıştır.
Ayrıca şiirin,

“*ay doğar*

bir ay doğar umarsız gözlerinden” (Yavuz, 1999: 109)

şeklindeki ilk dizeleriyle, “*ve umarsız o sevda*” (Yavuz, 1999: 110) şeklindeki
son dizesi arasında bir bağlantı kurulabilir. Sevda gözlerin anlattıklarıyla baş-
lamaktadır. Burada da gözler umarsızdır. Son dizede de *sevdanın umarsızlı-
ğıyla* şair, baştan sona şiire yani sevdaya hüznü katmıştır; ayrıca şair kelime
oyunları da yapmaktadır. Türkü, “*Yüreğimde yare var*” derken şair “*yüreğimde
yâre var*” diyerek bir şapka işaretiyle hem *yare*’yi hem de *yâri* bir kelimedede
buluşturmuş, *yârin* varlığıyla *yüreğe yara* açtığını ifade etmiştir.

2. Aynı Türkünün Çeşitli Şiirlerde Kullanımı

Bazı türkülerin kullanımı gerek sözlerinden gerek tınısından dolayı halk
arasında daha çok benimsenmiştir. Bu türkülerden biri de “Zeynep” türküsü-
dür. Bu türkü, Necatigil’in “*Varyete*” adlı şiirinde de kullanılmaktadır. Şiirde
Necatigil, işveli bir kızdan bahsetmektedir. “*Varyete*” de geçen,

“*Mağrur olma oyuncu kız oynuna*

Gülmesini biliriz biz yalandan

Güzel hatırın uğruna.” (Necatigil, 2000: 81)

dizelerinin hemen sonrasındaki şu kısım, şairin bir türküden esinlendiğini ve
şairdeki yapmacık hâlin devamını vermektedir:

“*İçerim yanyor, dışarım serin*

Olmasını biliriz.” (Necatigil, 2000: 81).

Bu mısradaki geçen türkü, kayıtlarda “*Zeynep Bu Güzellik Var mı Soyunda*”
ismiyle verilen ve Sivas-Kangal-Mamaş’a ait bir türkü olup kaynak kişisi Âşık
Süleyman, derleyeni ise Muzaffer Sarısözen (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı,
2000b: 816) olarak geçmektedir. Bu türkünün TRT kayıtlarına göre ilgili kısmı
şu şekildedir: “*Söğüdüün yaprağı narindir narin/İçerim yanyor dışarım se-
rin/Zeynep’i bu hafta ettiler gelin*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b:
816). Yukarıda verilen örneklerde de görüldüğü üzere-modern şiirimizde de
yer alan- türkülerin halk yaşantısını göstermesi açısından önemli olduğunu Gü-
ven şu şekilde vermektedir: “Hikâyelerin meydana gelişinde, seyrinde ve biti-
minde tamamen gerçek hayatın unsurları hâkimdir. Türküler, bu vasıfları se-
bebiyledir ki toplum yaşantısının bir tür aynası, bir çeşit vesikası sayılmalıdır.”
(Güven, 2009: 120).

Aynı türkü Attilâ İlhan şiirinde de yer almaktadır. İlhan'ın güzelleme dediği “*Türkiye*” (İlhan, 2003: 178, 179) adlı şiirde türkü değiştirilerek şu şekilde verilmektedir:

“*sen kırk köyün içinde şanlı zeyneb'im*” (İlhan, 2003: 62).

İlhan'ın şiirine mısra olarak giren bu türkünün ilgili kısmı ise TRT kayıtlarında şu şekildedir: “*Zeynep'im Zeynep'im allı Zeynep'im/Beş köyün içinde şanlı Zeynep'im*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 816) “*Türkiye*” şiirinde yine etki alanı geniş olan bir başka türkü daha görülmektedir. Şiirin;

“*bursa'nın ya bursa'nın ufak tefek taşları*” (İlhan, 2003: 63)

şeklindeki dizesi okuyucuya/dinleyiciye bir türküyü çağrıştırmaktadır. Bu türkü TRT kayıtlarında kaynak kişisi Yöre Ekibi, derleyeni TRT Müzik Dairesi Başkanlığı THM Md. ve yöresi ise Bursa olarak geçen “*Meşeli Dağlar Meşeli*” adlı (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 601) türküdür ve TRT kayıtlarında türkü şu şekildedir: “*Bursa'nın ufak tefek taşları/Keman olmuş o yârimin kaşları/Bir omuzdan bir omuza saçları*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 601) Bu türkü bir başka şairde de, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nda, mısra'nın değiştirilmesiyle görülmektedir: Bu mısra, “*Zindanı Taştan Oyarlar*” adlı şiirdedir. Bu şiirin başlığı da bir türküyü çağrıştırmaktadır. Şiire isim olan bu türkünün TRT kayıtlarında Eskişehir, Trabzon, Sivas, Hatay gibi çeşitli varyantları vardır (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı 2000a: 362, 363). Bedri Rahmi, Trabzonludur; bundan dolayı TRT kayıtlarında kaynak kişisi Ahmet Saka, derleyeni Ankara Devlet Konservatuvarı ve yöresi Trabzon (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 362) olan varyantını göstermek yerinde olacaktır. Kaydın ilgili kısmı şu şekildedir: “*Fincanı taştan oyarlar (aman aman)/İçine bade koyarlar/Güzeli candan severler (aman aman)*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 362) Attilâ İlhan'ın “*Türkiye*” adlı şiirinde de geçen ilgili mısra, başlığı bir türküden etkilenilerek yazılan Bedri Rahmi şiirinde ise

“*Bursa'nın ufak tefek yolları*” (Eyüboğlu, 2006: 316)

şeklindedir.

Erdem Bayazıt şiirinde de modern şairler arasında etkisi belirgin bir şekilde görülen şiirlere/türkülere rastlanmaktadır. Bayazıt'ın “*Sana, Bana, Vatanıma, Ülkemin İnsanlarına Dair*” adlı şiirinde geçen,

“*Telgrafın tellerini kurşunlamalı*” (Bayazıt, 2009: 72)

mısrası bize bir mısra oyununu göstermektedir. Şair bu türkünün farklı olduğunu bir sonraki mısradaki

“*Öyle değildi bu türkü bilirim*” (Bayazıt, 2009: 72) diyerek açıklamıştır.

TRT kaynaklarında kaynak kişisi ve derleyeni Ahmet Yamacı, yöresi İstanbul olarak verilen türkünün ilgili kısmı ise şu şekildedir: “*Telgrafın tellerini arşunlamalı/Yâr üstüne yâr seveni kurşunlamalı*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 741).

Bazı türkülerin kullanımı daha fazla ve etki alanı ise daha geniştir. Bu hususa bir başka örnek ise “*Telgrafın Telleri*” türküsünün Bedri Rahmi Eyüboğlu’nda da geçmesidir. Şairin bu türküyü işlediği şiirin ismini türküden etkilenerek “*Telgrafın Tellerini*” olarak koyduğu açıktır. Şiirin ilgili kısmı şu şekildedir:

“*Telgrafın tellerini arşunlamalı
Yâr üstüne yâr seveni kurşunlamalı*” (Eyüboğlu, 2006: 420).

3. Türkülerin Halk Şairlerinden Alınarak Kullanımı

Birçok halk şairinin eserlerine ezgi katılarak bu şiirlerin türkü formuna çevrildiği bilinmektedir. Attilâ İlhan’ın “*Hey*” adlı şiirinde geçen Âşık Garip, Karacaoğlan (İlhan, 2003: 54) gibi âşıkların da bilindiği üzere şiirleri, bestelenecek türkü formuna geçirilmiştir. Bu hususa bir diğer örnek ise Behçet Necatigil’in “*Elif*” adlı şiirinde görülmektedir:

“*İncecikten yağan kar
Tozu yordu Elif diye*” (Necatigil, 2000: 92)

mısraları, türküleştirmiş bir Karacaoğlan şiiridir. Bu şiir, “İncecikten bir kar yağar/ Tozar Elif Elif diye/Deli gönül abdal olmuş/Gezer Elif Elif diye” (Öztelli, 2003:349) şeklindedir. Bu türküleştirmiş şiir, TRT kayıtlarında kaynak kişisi Eyüp Tadil, derleyeni Ankara Devlet Konservatuvarı ve yöresi Çukurova olarak verilmiş ve türkü Karacaoğlan şiiriyle çok küçük bir değişikliklerle kayıtlara geçmiştir (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 483). Bu türkü, metinler arasındaki bir döngüyü de göstermektedir. İlk önce Karacaoğlan şiiri olan bu eser zamanla türküleştirmiş, daha sonra da “Elif” adıyla Necatigil şiirinde mısra olarak yine şiirleşmiştir. Burada metinler arası bir alışveriş görülmektedir. Bu türküde de Türk halkı şiirin içindedir. Güzellerin isimleri hem türkülerde hem şiirlerde ya Ayşe’dir ya Fatma’dır ya Elif’tir...

“*Beyoğlu’ndan Kasımpaşa’ya
İnmek fena
Kasımpaşa’dan Beyoğlu’na
Çıkmak iyi
Kasımpaşa yolları
Çıkışlı, inişli.*” (Necatigil, 2000: 91)

mısralarında görüldüğü üzere İstanbul’un anlatıldığı bu şiirde Necatigil,

“*O kız başka geceler de göründü
Yokuş yukarı
Sayıları değişen erkeklerle
Beyoğlu’ndan yana saptı.*” (Necatigil, 2000: 91)

mısralarıyla bir kadından bahsetmektedir. Bu kadına şair, türküden esinlenerek “Elif” adını koymaktadır; burada artık sevgili İstanbulludur:

“*Incecikten yağan kar
Tozu yordu Elif diye
Adını Elif koydum.*” (Necatigil, 2000: 92).

Âşıkların türkü olan şiirlerinin modern Türk şairlerine ilham oluşuna bir başka örnek ise Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun “*Trabzon Deyince*” adlı şiiridir. Bu şiirde halka ait unsurlar eleştirel bir şekilde geçmektedir:

“*Sen bir bahçıvan ol ben bir gül olam
Uzat ak ellerin der beni beni
Uzat ak ellerin gel diye diye
Bir ses gelir cehennem dibinden
Geçti borun pazarı
Sür eşeği Niğde’ye*” (Eyüboğlu, 2006: 320)

Bu mısralar TRT kayıtlarında kaynak kişisi ve derleyeni Aşık Veysel Şatıroğlu, yöresi Sivas/Şarkışla/Sarıkaya Köyü şeklinde verilen “*Ne Haldayım Ela Gözün Süzenler*” adlı (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2002: 142) türküden esinlenilerek yazılmıştır. Türkünün ilgili kısmı ise şu şekildedir: “*Konuşursan sohbet olam dil olam/Değmen bana yana yana kül olam/Sen bir bahçıvan ol ben de gül olam/Uzat da ellerin der beni beni/(Uy beni beni yâr beni beni vay beni beni)*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2002: 142) Halk şairlerinden duyularak alınan bir başka dize ise yine Eyüboğlu’na ait “*Kâğıtsız-Kalemsiz*” adlı şiirin

“*Kaderine küsmüş bize küsmemiş*” (Eyüboğlu, 2006: 342)

şeklindeki mısrasıdır. Bu dize kaynak kişisi Aşık Veysel Şatıroğlu, derleyeni Muzaffer Sarısözen ve yöresi Sivas/Şarkışla olan “*Ağgül Seni Camekânda Görmüşler*” adlı türkünün (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2002: 3) ilgili kısmını akla getirmektedir. Türkü, kayıtlarda şu şekilde verilmektedir: “*Acı poyraz gibi deli esmedim (ağgül’üm gülüm)/Kaderime küstüm sana küsmedim (yâr eğlen eğlen dur eğlen)/Ben yârimden umudumu kesmedim (ağgül’üm gülüm)*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2002: 3).

Bedri Rahmi’nin “*Yakarış*” adlı şiirinde geçen,
“*Yarabbi ya akıl ver... ya verdiğini de al...*”

“*Ya bana bir yol göster, ya da yerden yere çal.*” (Eyüboğlu, 2006: 361)

dizeleri ise Sümmânî’ye ait olan bir şiiri hatırlatmaktadır; şiirin ilgili kısmı şu şekildedir: “*Der Sümmânî Yârâb gönlüm hoş eyle/Yâ sabır ver yâ bağrımı taş eyle/Yâ bir çift kanat ver yâ da kuş eyle/Tez yetişem dost bâğında talan var.*” (Erkal, 2007: 267) Türkü repertuvarının geniş olduğu görülen Eyüboğlu’nun Aşık Sümmânî’nin bu dizelerinden haberdar olmadığı düşünülemez.

Halk şairlerinin ve onlara ait türkülerin verildiği bir diğer şiir ise Sezai Karakoç’un “*Alınyazısı Saati*”nin “5.” bölümünde geçen,

“*İçim gece yarılarında*

*Kömürleşen
Bir boşluk gibi
Onu yakacak ateş
Yalnız
Sabah yıldızı*

*O yıldız ki
Tren
Sabah vakti geçerken
Sivas'tan
İlişir göğe
Bir sarı
Bir mavi
İğne gibi*

*Bundan mı ki sana
"Sarı yıldız
Mavi yıldız"*

Demiş halk şairi" (Karakoç, 2003: 646, 647) şeklindeki mısralarıdır. Bu mısralarda bir türkü bulunmaktadır. Halk şairlerinin ve onlara ait türkülerin geçtiği diğer şiiirlerden farklı olarak burada Karakoç, halk şairlerini türkünün kaynağı olarak vermektedir. Bu türkünün çeşitli varyantları vardır; şiiirde Sivas'ın geçmesi türkünün Sivas varyantını³ hatırlatmaktadır ve bu türkü hikâyelidir. Hikâyesi ise kısaca şöyledir: Sivas'tan bir kervanbaşı Halep'ten mal getirmektedir. Kervancılar üç yıldız yurtlarından ayırdılar; bu hasret yüreklerindedir. İçlerinden en gencinin adı Veysel'dir. Halep'ten yol alan kervancılar Sivas-Kayseri arasında bir handa konaklarlar. Memlekete yaklaştıklarından kervancıların içi içine sığmamaktadır. Veysel ise nişanlısını düşünmektedir. Bir karlı gündür; heyecanından bir türlü sabah gelmemektedir. Gün ışımadan önce doğuda bir yıldız belirir; bu, sabah yıldızıdır. Veysel bu yıldızı görür görmez "Sarı yıldız... Mavi yıldız..." diye bağırır ve kervan yüklenir. Kar savurulmaktadır, Veysel karı göğüslemektedir, kervan kara batmaktadır; Sarı Yıldız ise kaybolmamaktadır. Bazıları geri dönmeyi isteseler de kervan yoluna devam eder. Kervanbaşı Veysel'e geri dönmeyi teklif etse de Veysel, kervandaki arkadaşlarına Sarı Yıldız görüldükten sonra günün ışıyacağını söyler. Kervan ilerler, yıldız hâlâ durmaktadır; gün hâlâ ışımamaktadır. Kervankıran denilen bölgeye gelmişlerdir. Burada yoğun bir tipi başlamaktadır. Bir süre sonra gün

3. Bu varyantın bilgileri için Merdan Güven'in Türküler Dile Geldi adlı eserinin "Türkiye Sahasında Derlenmiş Hikâyeli Türkülerin Listesi" tablosuna bakınız. (Güven 2009: 505)

ışmaktadır ama kervan ortada yoktur. Bahar gelmiştir; bir kervan bu bölgeden geçince ilk yolcu burada bir kervanın toprağın üstünde yığıldığını görmektedir. Burada kervanı gömmüşlerdir. Veysel'in kabri ise topluluktan ayrı bir yerdedir. Bu olay üzerine Anadolu insanı çeşit çeşit türküler yakmıştır. Olayın olduğu yere "Kervankıran", o yıldızda da "Kervankıran Yıldızı" adını koymuşlardır (Turan, Dökmetaş ve Çelik, 1996: 123, 124).

Karakoç'un bu şiirinde geçen "Sivas'tan" ve "*Sarı yıldız/Mavi yıldız*" mısraları okuyucu/dinleyici açısından türküyü anımsatan argümanlardır. Ancak TRT repertuarında Sivas'a ait olan ve bu hususları bünyesinde barındıran bir türküyü tarafımızca rastlanılmamıştır. Fakat bu şiirde geçen türkünün benzeri olan çeşitli varyantlar bulunmaktadır. Şiirin anımsattığı türkünün TRT repertuarında yer alan Yozgat varyantı (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 798) şu şekildedir: "*Yıldız akşamdan doğarsın/Dağlara boyun eğersin/Ben gibi yâr mı seversin/Doğmayaydın mavi yıldız*" (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 798). Niğde varyantı (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 163) ise şöyledir: "*Sarı yıldız tekerlendi/Aman sarı yıldız tekerlendi/Bal dudaklar şekerlendi/Şimdi kızlar şikârlandı / Niye doğdun evler yıkan/Beller büken yıldız dön*" (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 163). Cahit Öztelli'nin kitabında yer alan bu türkünün sözleri şiirde geçen türküyü daha yakındır çünkü şiirde Karakoç hem "Sarı yıldız" hem de "Mavi yıldız" ifadelerini kullanmıştır:

"Yine doğdu sarı yıldız

Yine doğdu mavi yıldız

Sana derler kervan kıran

Beller büken, evler yıkan" (Öztelli, 2002: 284).

Bu eser Öztelli'nin kayıtlarında Sivas olarak değil, Faruk Kaleli'den alınan bir Erzurum türküsü olarak geçmektedir (Öztelli, 2002: 284). Bu varyantlar şehirler ve türküler arasında benzerlikleri, yani bir nevi etkileşimi işaret etmektedir. Bu benzerlik sadece Türkiye sınırlarında değil, Makedonya Türklerinin türkülerinde de görülmektedir (bk. Hasan, 2008: 15). Ayrıca bu türkülerin %70'i aşk üzerinedir (Hasan, 2008: 27). Bu bilgiler türkülerin mekânının değişiklik arz etmesine rağmen gerek birbirlerine olan benzerlik gerek Anadolu türkülerinin de genelde aşk üzerine olması bakımından uyumluluk göstermektedir. Hatta bir Tokat türküsü olan "Hey On Beşli" (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 467) türküsü Makedon türküleri içinde gösterilmiştir (bk. Hasan, 2008: 153). Bu husus da türkülerin sadece Anadolu şehirlerinde değil, Balkanlarda da bir alışveriş, bir etkilenme içinde olduğuna işarettir. Bunun yanında Stavros Stavridis'in aynı türkünün başka yerlerde kelimelerinin değişikliğine şahit olduğunu söylemesi (bk. Stavridis, 2017: 45) türkülerin mekâna göre değişiklikler gösterdiğinin bir başka ifadesidir. Türkülerin yayılması hakkında Doğan Kaya ise şu bilgileri vermektedir:

“Yayıma sırasında türkülerin sözlerinde ve ezgilerinde bazı değişiklikler vukua gelir. Kimi zaman bu değişiklikler türküyü tanınmayacak hâle getirir; öyle ki, bu eserler karşımıza bir başka türkü olarak dahi çıkabilir. Türkülerin bu derece çeşitlenmesinin asıl sebebi kişilerin kabiliyetleridir. Kaynak şahıslar, ezgilerin önemli ölçüde değişiklik yapabildiği gibi bu değişikliği türkülerin sözlerinde de yapabilirler. “(Kaya, 1999: 132).

Hikâyede de verildiği gibi sabah yıldızı yön bulduran yardımcı bir yıldızdır. Bu yıldızı iyi bilmek gerekir ki olumsuzluklarla karşılaşılmasın (Turan, Dökmetaş ve Çelik, 1996: 123, 124). Sezai Karakoç da bu türküdeki yıldızın ehemmiyetiyle, kendi içine bir ışık olacak şekilde, sabah yıldızına önem atfederek bir (dış-iç bağlantısı) bağlantı kurmuştur:

*“Sen ruhumun rönesansı
Göğe vurmuş yansıması
Kalbin saf aynası
Ve ta kendisinin şafağın
Ta kendisinin sabahın
...
İçim gece yarılarında
Kömürleşen
Bir boşluk gibi
Onu yakacak ateş
Yalnız
Sabah yıldızı”* (Karakoç, 2003: 646).

Bu yıldızın ne derece önemli olduğunu yine şair şu mısralarında ifade etmiştir:

*“Sen demir gibi olmalısın
Çelik gibi
Sabah yıldızı
Kırılacak bir kadeh değilsin
Bu meyhanenin
Kepenleri inerken”* (Karakoç, 2003: 645).

4. Türkülerin Şiirlerde İsim Olarak Kullanımı

Modern Türk şiiri içinde yer alan bazı şiirlerde ise türküler yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi bire bir ya da değiştirilmiş şekildeki mısralarıyla değil, isimleriyle yer almaktadır. Bedri Rahmi Eyüboğlu, şiirlerinde türkülerini en fazla kullanan şairlerdendir. Bu şiirlerin bazılarında türküler isimleriyle geçmektedir. “*Türküler Dolusu*” adlı şiir, Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun türkülere ne kadar önem verdiğinin anlatımıdır. Şiirde geçen,

Şairim

Şiirin gerçeğini köy türkülerimizde bulmuşum

Türkülerle yunmuş yıkanmış dilim

Onlarla ağlamış onlarla gülmüşüm” (Eyüboğlu, 2006: 194) mısraları ya da yine aynı şiirdeki,

“Ah bu türküler

Türkülerimiz

Ana südü gibi candan

Ana südü gibi temiz” (Eyüboğlu, 2006: 194) mısraları türkülerin Bedri Rahmi şiirinde ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu şiirin,

“Nasıl unuttur nasıl

Ömründe bir defa Kâzım'ın türküsünü dinleyen.” (Eyüboğlu, 2006: 196) şeklinde olan son iki mısrası ise bize bir türkünün ismini, “*Mezar Arasında Harman Olur mu*” (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 603) adlı türküyü, işaret etmektedir:

Kâzım Kayseri’de bir kasaptır; mahallesindeki bir kız ona âşık olur ve hep onun yolunu gözler. Bu kızın çok isteyeniyse da onun gönlü Kâzım’dadır. Sonunda Kâzım da ona âşık olur kızı, tüccar olan babasından ister ve nişanlanırlar. Fakat bu kızı isteyip de alamayan bir kişi vardır ki Kâzım’ın yakın arkadaşlarından Hoyrat Ahmet’tir. Bu kişi, Kâzım’ı öldürmeye karar verir. Kâzım’ın işine gittiği yol üstünde olan mezarlık arasına girerek Hoyrat Ahmet ona pusu kurar ve Kâzım’ı kama ile yaralar. Kâzım’ı doktora götürseler de bıçak yarası derindir ve Kâzım ölür. Bu türküyü de nişanlısı ona yakar (Tanses, 2005: 230). Bu türkü hikâyesinde dikkate değer bir husus vardır ki Kâzım’ı öldüren kişinin lakabıdır. Bu lakap ya cinayeti işleyen kişinin halk arasında problemlili biri olmasından dolayı halk tarafından verilmiştir ya da Kâzım’ı öldürdükten sonra halk bu şahsı kötülemek amacıyla bu lakabı vermiştir. TRT kayıtlarında kaynak kişisi Yöre Ekibi, derleyeni Muzaffer Sarısözen olan bu Orta Anadolu türküsü (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 603) şu şekildedir: “*Mezar arasında harman olur mu/Kama yaresine (aman) derman olur mu/Kamayı vuranda iman olur mu/Bağlantı: Arslanım Kazım'im (aman) yerde yatıyor/Kaytan bıyıkları (aman) kana batıyor/...*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 603). “Kâzım’ın Türküsü” Orhan Veli’de de geçmektedir. Orhan Veli Kanık’ın “*Efkârlanırım*” şiirindeki ilgili mısralar şu şekildedir:

“Kâzım'im” türküsünü söylerler,

Üsküdar'da;

Efkârlanırım” (Orhan Veli, 2000: 58).

Nâzım Hikmet, şiirinde de bir türkünün ismi vermektedir. Bu türkü şairin “*Yaralı Hayalet*” adlı şiirinde değindiği “Sarı Zeybek”tir:

“Dedim ki: <<Kimıldanın. Bu küskün hâliniz ne?

*Bir çal da dinleyelim, haydi Sarı Zeybeği;
Canlansın gözümüzde yalçın dağların beyi...>>
Çaldı, tamburasından tarihin sesi geldi,
Dağlara yaslanarak Sarı Zeybek yükseldi.”* (Nâzım Hikmet, 1995: 99).

“Sarı Zeybek” türküsünün TRT kayıtlarında “*Sarı Zeybek Şu Dağlara Yaslanır*” adıyla Rumeli’ye ve Burdur/Yeşilova’ya ait iki değişik varyantı vardır (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 677).

Türküler bire bir yahut değiştirilerek şiire malzeme yapıldığı gibi, halkı şiirine katan Bedri Rahmi’nin şiirinde türkülerin isim olarak şiire geçmesi de belirgin bir şekilde görülmektedir. Bu şiirlerden biri “*Karabiber*” şiiridir. Şiirin ilgili dizeleri şu şekildedir:

*“İzmir’de bir ağaç gördüm
Adı karabiberdi
Ya karabiber türküsü Allahım
Necati Cumalı söylerdi
Soba borusu gibi bir sesi vardı
Karabiberim, derdi karabiberim
Candarmalar geliyor kalk gidelim”* (Eyüboğlu, 2006: 227).

Bu türkü, TRT kayıtlarında kaynak kişisi Ürgüplü Kamil, derleyeni TRT İstanbul Radyosu THM Md.ve yöresi Orta Anadolu olarak verilen “*Kara Büber Aş Olmaz*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 513) adlı türkünün bağlantı kısmını hatırlatmaktadır: “*Kara büberim büberim büberim/Başım alırdıyar diyardı ben giderim/Candarmalar geliyor kalk gidelim*” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000b: 513) Şairin “*Denizli Destanı*” adlı şiirinde de bir türkü ismi ile verilmiştir:

*“Adını bilmediğim bir yerlerde
Ey Gaziler türküsü söylenir”* (Eyüboğlu, 2006: 234).

Bu mısralar şu türküyü bize hatırlatmaktadır:

*“Ey gaziler yol göründü gene garip serime
Dağlar taşlar dayanmaz benim ahı zarıma”* (Öztelli, 2002: 662).

Cahit Öztelli’nin kitabında bir başka “*Ey Gaziler*” adlı türkü daha vardır ki bu türkünün şu mısraları ise yöresi Erzurum, kaynak kişisi Raci Alkır ve derleyeni TRT Erzurum Radyosu THM Md. olarak verilen “*Dün Gece Yâr Hanesinde*” adlı bir türküyü (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 294) hatırlatmaktadır:

*“Dün gece yâr kapısında
Yastığım taş idi
Altım toprak, üstüm yaprak
Yine gönlüm hoş idi
.....”* (Öztelli, 2002: 659).

Bu türkünün TRT kayıtlarındaki ilgili kısmı şu şekildedir: “(amman amman) Dün gece yâr hanesinde/Yastığım bir taş idi/Altım çamur üstüm yağmur/gine gönlüm hoş idi/(amman amman) Ben yandım seni bilmem” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 294). “Bedri Rahmi Eyüboğlu “Her Kuşun Eti Yahut Misket Havası”nda ise bir türkünün ismini vermektedir. Ayrıca şu mısralar ilgili türküyü anımsatmaktadır:

“Güvercin uçar uçmaz

Söğüdü açar açmaz

Aklından neler geçmez” (Eyüboğlu, 2006: 352).

Bu mısraların esinlendiği türkü, TRT kayıtlarında kaynak kişisi Mehmet Hulusi Koçer, derleyeni Muzaffer Sarısözen ve yöresi Ankara olarak verilmektedir (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 434). Türkünün ilgili kısmı ise şu şekildedir: “Güvercin uçuverdi/Kanadın açiverdi (ben yandım aman)/El oğlu değil mi (aman aman)/Sevdi de kaçiverdi” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 434).

“Eyfel Destanı” adlı şiirde ise bir Hatay/Antakya türküsünün (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 36) ismi geçmektedir:

“Altın tasta gül kuruttum” türküsü

Çayda şeker gibi eriyordu.” (Eyüboğlu, 2006: 379).

Şairin etkilendiği türkü şu şekildedir: “Altın tasta gül kuruttum (aman Ali'm)/Yâri sinemde uyuttum (Ali'm)/Yâr söyledi ben unuttum (aman Ali'm)” (TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 36).

Bu örnekler Eyüboğlu'nun şiirinin bir özelliğini vermektedir ki bu da şairin halka ait olana, halkın üretimine olan ilgisidir.

5. Türkü Kelimesinin Şiir İçinde Kullanımı

Türkü kelimesi modern Türk şiirinde bazen şiire başlık olarak bazen de şiirin içinde geçen bir kelime olarak kullanılmaktadır. Bu kullanımda türkü ismi bazı türkülerini anımsattığı gibi şiirde geçen herhangi bir kelime olarak da kullanılmaktadır. Türkü kelimesinin şiirde başlık olarak kullanımı Gülten Akın şiirinde, ağız kullanımı gibi, belirgin bazı hususlardandır. Şairin yalnızlık ve hüznü içerikli “Sis Türküsü” (Akın, 2004a: 15); yalnız olmamak gerektiğinin ve ayrılığın vurgulandığı “Şu Giden Atlıya Türkü” (Akın, 2004a: 19); Ashab-ı Kehf'ten Mernuş, Tebernuş ve köpekleri Kıtımır'ın geçtiği “Mernuş'un Türküsü” (Akın, 2004a: 28); altmışlı-yetmişli yılların verildiği, Van-Gevaş, Ordu-Fatsa-Kumru, Sinop-Gerze, Al[a]manya'nın mekân olarak geçtiği; Kadir, Zeki, Kanber, Kutlu gibi şahısların yer aldığı “Öğretmen Türküleri” (Akın, 2004a: 31), türkünün şiirde isimleşmesi hususuna verilen bazı örneklerdendir. Kentleşmeyle beraber kişilerin müstakil evlerden balkonlu yüksek evlere çık-

masıyla bazı unsurları kaybetmelerini işleyen “*Yüksek Evde Oturanın Türküsü*” (Akın, 2004a: 35), türkünün isim olarak kullanımına başka bir örnek olarak verilebilir. Halk içinde bilinen, ezgisiyle dikkat çeken, hakkında çeşitli yorumlar yapılan, makaleler yazılan (Düzgün, 2003: 76-85) bir Erzurum türküsü vardır ki bu, “Sarı Gelin” ya da bir başka adıyla “Erzurum Çarşı Pazar” türküsüdür (bk. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2000a: 325). Gülten Akın şiirinde de yer alan ancak bu türküyle alakası olmayan ve hüznü bir kadını işleyen “*Sarı Gelin Türküsü*” (Akın, 2004a: 139) de türkünün isim olarak kullanımına bir diğer örnek olarak verilebilir. Şiirdeki “Sarı Gelin”le türküdeki “Sarı Gelin” aynı kişi olmasa bile Türk toplumunun şiirine de türküsüne de aynı motifin girişi “Sarı Gelin”in toplumun ortak bir değeri olduğu kanısını ortaya koymaktadır. Hüznün, gurbetin, Sinop’un, Van’ın, bunun yanında Dranaz’ın, Ardahan’ın, Kumluca’nın, Gülten Akın’ın bazı şiirlerinde olduğu gibi nergis çiçeğinin de geçtiği “*Kadın Olanın Türküsü*” (Akın, 2004b: 146) şiiri de bir başka örnek olarak gösterilebilir.

Şiir içinde türkü sözcüğünün kullanıldığı modern Türk şiiri ürünleri de vardır. Turgut Uyar şiirinde bu husus belirgin olarak göze çarpmaktadır. Bektaş’ın yalnızlığının vurgulandığı ve ağız kullanımı yapılan “*Yalağuz*” (Uyar, 2011: 19) şiirinde bu kelime

“...
...

Türküsünde, koşmasında, şarkısında,

Tamam da noksanda da,

Papatya gibi yalnızdı, kuşyemi gibi yalnızdı.” (Uyar, 2011: 19) mısralarında görüldüğü gibi şiir içinde geçen bir kelimedir. Anadolu’nun dağlarının vurgulandığı, ötesinde sevgilinin hüznünün verildiği “*Garip Anadolunun Dağları*” (Uyar, 2011: 24) şiirinin;

“Garip Anadolu’yun dağları,

Dağların efendileri, ağaları.

Oy, dağlar, garplı dağlar, şarklı dağlar,

Türkülü şarkılı dağlar.

.....

Ardınızda yâr ağlar.” (Uyar, 2011: 24)

mısralarında da türkü, şiir içinde bir nida olarak geçmektedir. Gülten Akın şiirinde olduğu gibi Ardahan’ın (bk. Akın, 2004b: 146) Turgut Uyar şiirinde de görüldüğü ve mimarî bir yapının ele alındığı, suyun şırıltılı ezgisiyle türkünün tınısının benzetildiği “*Kantar Köprü Destanı’ndan*” (Uyar, 2011: 51) adlı şiirin;

“...
...

Bir ben; bir Haşim ağa, iki yaya

Işıl ışıl sularla, türkülerle

Ardahan'dan geliyordum...” (Uyar, 2011: 51)

mısralarında da türkü, şiir içinde bir vurgu olarak kullanılmaktadır. Dikkat edilirse bir Doğu Anadolu şehri olan Ardahan, belki İstanbul'a olan uzaklığından belki çetin geçen kış şartlarından ya da orada yaşanmışlıklardan dolayı birçok şiirde yer almaktadır. Mahmut Ragıp Gazimihal'in şu ifadeleri bu bağlamda dikkat çekicidir: “En saf türkülerin hat boyundan uzak kalan İç ve Şarkî Anadolu'da toplanabilecekleri şüphesizdir.” (Gazimihal, 2017: 71).

Gurbet ve hastalık, hüznü bir şekilde türkülerde sık sık işlenen temalardandır. Gurbet'in gurbetçiye türkü söyletmesi, hastalığın ya da hastanın hüznü hâlinin türkü olarak işlenmesi “*Kantar Köprü Destanı*”nın;

“... ”

Ya kağnılarda sessiz hastalar, ağrılarla

Ya baharda uzak ellere gurbetçiler

Garip türkülerle geçecektir...” (Uyar, 2011: 53)

mısralarında görülmektedir. “*Kantar Köprü'nün Yalnızlığı*”nda ise bu kelime, hüznü yanık bir türküdür:

“İçimiz çepçevre gün ışığı

Büyük sevdalardan ve baharlardan

Arpa büyür, çavdar göverir

Bir yanık türkü sızlar tırnaklarında

Kaldırıp başını yüksek duvarlardan

Önüne, ardına bakmalısın...” (Uyar, 2011: 56).

Bu mısralarda “yanık türkü”, “sızlar” ve “tırnaklarında” kelimelerinin kullanımı hüznü ve acıklı bir olay sonrasında kadınların saçlarını, yüreklerindeki acıdan dolayı yolmalarını ve ağıt yakmalarını anımsatmaktadır ki bu husus daha çok kadınların türkü yakması (Güney, 1956: 9) bilgisini de hatırlatmaktadır.

“Türküler, geçmişten günümüze toplumsal işlevlerini koruyan sanatsal bir ifade aracıdır. Türkülerin temel işlevi kültürü kuşaktan kuşağa taşımaktır.” (Mirzaoğlu, 2019: 35, 36). Ayrıca türküler, duyguların yüklenmiş olduğu bir arşivdir (Kurnaz, 2013: 7). Bu husus, Uyar'ın “*Yatağım Simsiyah Olmalıydı*” şiirinde işlenmektedir:

“Benim yatağım simsiyah olmalıydı

Pul pul yıldızların altında.

Kın olsun bir hançere düşüncelerim

Bir yalnız miras kalsın, türkü gibi

Torunumun torunuma yedinci göbekten...” (Uyar, 2011: 66).

Türkülerde işlenen temalarından biri de askerliktir. Turgut Uyar'ın “*Acımın Tarihi*” şiirinin,

“kışlada bir türkü kadar” (Uyar, 2011: 423)

mısrası ve “*Ne var ki Avucunda*” şiirinin,

...
“aşkın fotoğrafı olan bir mayıs sonrası mı
bir türkü mü, bir asker matarası mı
terhis tezkeresi mi, karakol sırası mı
...” (Uyar, 2011: 562)

mısraları askerlikle ilgili türküleri hatırlatmaktadır.

Sonuç

Bu makalede modern Türk şiiri içinde değerlendirilen Attilâ İlhan’ın “Hey” ve “Türkiye” adlı şiirleri, Erdem Bayazıt’ın ise “Ölümün Sesi” ve “Sana, Bana, Vatanıma, Ülkemin İnsanlarına Dair” şiirleri ele alınmıştır. Bu çalışmada türküler en fazla kullandığı tespit edilen şair Bedri Rahmi Eyüpoğlu’nun ise “Durulsana”, “Zindanı Taştan Oyarlar”, “Telgrafın Tellerini”, “Trabzon Deyince”, “Kâğıtsız-Kalemsiz”, “Yakarış”, “Türküler Dolusu”, “Karabiber”, “Denizli Destanı”, “Her Kuşun Eti Yahut Misket Havası” ve “Eyfel Destanı” adlı on bir şiiri işlenmiştir. Türküleri kullanan bir başka şair olan Orhan Veli’nin ise “Kitabe-i Seng-i Mezar III”, “Yol Türküleri” ve “Efkârlanırım” şiirleri değerlendirilmiştir. Nâzım Hikmet’in “Memleketimden İnsan Manzaraları İkinci Kitap II” ve “Yaralı Hayalet” şiirleri incelenmiştir. Hilmi Yavuz’un “Ay doğar”, Behçet Necatigil’in “Varyete” ve “Elif”, Sezai Karakoç’un “Alın Yazısı Saati 5.” şiirleri de bu çalışmanın içine alınmıştır. Gülten Akın’ın ise “Sis Türküsü”, “Şu Giden Atlıya Türkü”, “Mernuş’un Türküsü”, “Öğretmen Türküleri”, “Yüksek Evde Oturanın Türküsü”, “Sarı Gelin Türküsü” ve “Kadın Olanın Türküsü” adlı şiirlerine yer verilmiştir. Turgut Uyar’ın ise “Yalağuz”, “Garip Anadolunun Dağları”, “Kantar Köprü Destanı’ndan”, “Kantar Köprü Destanı”, “Kantar Köprü’nün Yalnızlığı”, “Yatağım Simsiyah Olmalıydı”, “Acının Tarihi” ve “Ne var ki Avucunda” isimli şiirleri bu makalede bulunmaktadır. Ayrıca Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “X”, Ahmed Arif’in “Tutuklu” ve Ali Akbaş’ın “Türküler” adlı şiirleri de bu çalışmada örnek olarak geçen şair ve şiirlerdendir.

Halk şiirini inceleyen birçok eserde bu tür hakkında çeşitli tanımlamalar ve sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu çalışmada ise modern Türk şiirinde türkülerin kullanımı beş gruba ayrılarak verilmeye çalışılmıştır. Yapılan başlıklandırmalarda modern Türk şairleri arasından bazı şairler örnek alınmıştır. Bu örnek, modern Türk şiirlerinin içinde türkülerin bire bir ve değiştirilerek kullanılması, aynı türkülerin örneklem olarak verilen şairlerde nasıl kullanıldığı, halk şairlerinden alınıp türkü formuna çevrilmiş bazı türkülerin belirtilmesi, türkülerin şiirlere isim olarak verilmesi ve türkü kelimesinin şiir içinde kullanımına örnekler verilerek sınıflandırma yapılmıştır.

Modern Türk şairleri arasında türküleri belirgin bir şekilde kullanan on üç şairin toplam kırk üç şiiri ele alınmış ve bu şiirlerde geçen türküler özellikle TRT kayıtlarına dayanılarak verilmiştir ve türkünün çeşitli vesilelerle bu kırk üç şiirin içinde kullanımını ele alınmıştır. Bu şairler arasında Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun şiirlerinde, türkülerin yoğun bir şekilde kullandığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Ahmed Arif (2004); *Yurdum Benim Şahdamarım*, 3. bs., İstanbul: Everest Yayınları.
- Akbaş, Ali, (2018), *Bütün Şiirleri*, 2. bs., Bengü Yayınları, Ankara.
- Akın, Gülten (2004a), *Ağtlar ve Türküler 1972-1983-Toplu Şiirler II*, 3.bs. İstanbul: YKY.
- Akın, Gülten (2004b), *Kırmızı Karanfil 1956-1971-Toplu Şiirler I*, 3. bs., YKY. İstanbul.
- Arabacı, Tahir (2013), *Harput/Elazığ Türküleri*, 2. bs., İkaros Yayınları, İstanbul.
- Bayazıt, Erdem (2009), *Şiirler-Sebepler, Risaleler, Gelecek Zaman Risalesi*, 5.bs., İz Yayıncılık, İstanbul.
- Boratav, Pertev Naili (1988), *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, 5. bs., Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Çelik, Yakup (2007), *Şubat Yolcusu, Attilâ İlhan'ın Şiiri*, 2. bs., Akçağ Yayınları, Ankara.
- Dilçin, Cem (2019), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 12.bs., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Düzgün, Dilaver (2003), "Erzurum Çarşı Pazarı", *Millî Folklor Dergisi*, 58: 76-85.
- Elçin, Şükrü (2016), *Halk Edebiyatına Giriş*, 14. bs., Akçağ Yayınları, Ankara.
- Eerkal, Abdulkadir (2007), *Âşık Sümmânî*, Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Eyüboğlu, Bedri Rahmi (2006), *Dol Karabakır Dol-Bütün Şiirleri*, 3. bs., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Gazimihal, Mahmut Ragıp (2017), *Anadolu Türküleri ve Müzik İstikbâlimiz*, 2.bs., (haz. Metin Özarslan), Doğu Kütüphanesi, İstanbul.
- Güney, Eflatun Cem (1956), *Halk Türküleri*, 1, 2. bs., Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- Güven, Merdan (2009), *Türküler Dile Geldi*, Ötügen Yayınları, İstanbul.
- Hasan, Hamdi (2008), *Makedonya Türklerince Söylenen Türküler*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara.
- İlhan, Attilâ (2003), *Duvar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Karakoç, Sezai (2003), *Gün Doğmadan-Şiirler*, 3. bs., Diriliş Yayınları, İstanbul.
- Kaya, Doğan (1999), *Anonim Halk Şiiri*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kunos, Ignacs (2019), *Türk Halk Edebiyatı*, 3. bs., (haz. Tuncer Gülensoy), Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kurnaz, Cemal (2013), *Türkülerin Gücü*, Kurgan Edebiyat, Ankara.
- Mirzaoğlu, Gülay (2019), *Halk Türküleri-Turkish Folk Songs-Konu-İcra-Yapı-Anlam-İşlev*, 2.bs., Akçağ Yayınları, Ankara.
- Nâzım Hikmet (1995), *İlk Şiirler-Şiirler 8*, 12. bs., Adam Yayınları, İstanbul.
- Nâzım Hikmet (2017), *Memleketimden İnsan Manzaraları-Şiirler 5*, 35. bs., YKY. İstanbul.
- Necatigil, Behçet (2000), *Şiirler 1938-1958- Bütün Yapıtları*, 2. bs., YKY. İstanbul.
- Orhan Veli (2000), *Bütün Şiirleri*, 40.bs. Adam Yayınları, İstanbul.
- Öztelli, Cahit (2002), *Evlerinin Önü-Türküler*, 3. bs., Özgür Yayınları, İstanbul.
- Öztelli, Cahit (2003), *Karacaoğlan-Bütün Şiirleri*, 11. bs., Özgür Yayınları, İstanbul.
- Stavridis, Stavros (2017), *Anatol Türküleri 1896-Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Türkü Mecmuası*, (haz. Evangelia Balta ve Ari Çokona), Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1998), *Bütün Şiirleri*, 5. bs., Dergâh Yayınları, İstanbul.

- Tanses, Hamdi (2005), *Örnekleriyle Halk Türküleri*, Say Yayınları, İstanbul.
- Taş, Fahri, ve Salih Turhan (2004), *Erzincan Türküleri 2-Erzincan'a Girdim Ne Güzel Bağlar-Sözsüz Kırık Havalar-Uzun Havalar-Destanlar-Erzincanlı Sanatçılar*, B.y.y. Ankara.
- Turan, Salih, Kubilay Dökmetaş ve Levent Çelik (1996), *Notalarıyla Türkülerimiz ve Hikâyeleri 1*, Cem Veb Ofset Ltd. Şti. Ankara.
- TRT Müzik Dairesi Başkanlığı (2000a), *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi 1*, Ankara: TRT Müzik Dairesi Yayınları.
- TRT Müzik Dairesi Başkanlığı (2000b), *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi 2*, Ankara: TRT Müzik Dairesi Yayınları.
- TRT Müzik Dairesi Başkanlığı (2002), *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi 3-Uzun Havalar*, Ankara: TRT Müzik Dairesi Yayınları.
- Uyar, Turgut, (2011), *Büyük Saat-Bütün Şiirleri*, 10. bs., YKY. İstanbul.
- Yavuz, Hilmi (2003), *Denemeler*, 3. bs., Boyut Kitapları, İstanbul.
- Yavuz, Hilmi (1999), *Gülün Ustası Yoktur-Toplu Şiirler: 1-Bakış Kuşu/Bedreddin Üzerine Şiirler/Doğu Şiirleri/Mustafa Subhi Üzerine Şiirler*, 2. bs., Can Yayınları, İstanbul.